

De volkstribunen : de eerste socialistische verkozenen, een groepsfoto.

Op 13 november 1894 trokken dus 28 neofieten in opdracht van de BWP van het oude volkshuis in de Dinantstraat naar het Paleis der Natiën. Van die late herfstwandeling die het politieke feit van de dag was hebben we geen echte "groepsfoto", maar we willen hier toch een beeld geven van die eerste "tribunen" die de socialistische kiezer naar het parlement zond. De term "volkstribunen" is meer dan gepast : het zootje moet er vrij plebeïsch uitgezien hebben, een stijlbreuk met de traditionele "kamergeplogenheden" waarbij notabelen nog in deftige rok waren gekleed. En velen onder hen hadden reeds hun sporen verdiend als volksredenaars in de straatbeweging voor het algemeen stemrecht : sommigen hadden daarvoor reeds de binnenkant van de gevangenis gekend. Het was een populaire opvatting in socialistische kringen van die dagen dat de parlementaire "barak" eigenlijk een verlengstuk was van de volkse meetingzaal. En inderdaad, die debatten werden - wat vandaag verwondering kan wekken - in brede kring gevolgd : de uitgever van de Parlementaire Handelingen zag tot zijn grote verbazing de oplage massaal stijgen, wat enkel door een drastische prijsverhoging kon worden afgeremd ! De socialistische dagbladen publiceerden haast dagelijks supplementen waarin de parlementaire besprekingen uitgebreid werden weergegeven, inclusief de uitroepen (Aha ! La gauche : Très bien !) en het applaus. De lezer moest zich immers de discussies levendig kunnen voorstellen. Sommige redenaars, zoals de Luikse socialist Demblon maakten het zo bont, dat de rechterzijde besloot het kamerreglement te herschrijven zodat langdurige obstructie (bijvoorbeeld het "voorlezen" uit socialistische klassiekers) niet meer mogelijk was. Het moeten merkwaardige zittingen geweest zijn : een katholiek volksvertegenwoordiger uit Ath, Cambier, stelde dooernstig voor aan de kust een kunstmatig eiland aan te leggen waar de socialisten hun collectivistische "waanzin" zouden kunnen botvieren, om aldus de "onmogelijkheid van het socialisme" te bewijzen ...

De socialistische verkozenen kregen - noblesse oblige - een plaats aan de uiterste linkerzijde van het half rond, netjes van de meerderheid gescheiden door een liberaal "cordon sanitaire". Het zou hun een zorg wezen : de traditie van jakobijnen en montagnards was nog populair in linkse kringen, en de hun toegewezen plaats was dan ook de natuurlijkste zaak van de wereld.

Uit Charleroi kwam de talrijkste groep, zeven verkozenen. De lijst van Charleroi was eigenlijk geen zuivere BWP-lijst geweest, maar een verbond van BWP, Chevaliers du

Travail en plaatselijke progressistische democraten : dat zou lange tijd zo blijven, nog jaren later noemde de BWP-federatie aldaar zich Fédération Socialiste et Démocratique. Niet alleen in aantal, maar ook kwalitatief leverde Charleroi een belangrijke bijdrage. Twee van de drie naoorlogse socialistische ministers werden in 1894 in het arrondissement verkozen : Destrée en Vandervelde. Beiden hadden nog meer gemeen : zij waren jurist, jong (respectievelijk 31 en 28 jaar), ambitieus en gevierde redenaars. Beiden waren hun carrière begonnen in de rangen van de progressieve liberale studenten. Vandervelde was uit Brussel geïmporteerd als "candidat national" van de BWP, omdat men (terecht) vreesde in de hoofdstad geen verkozenen te hebben. Destrée speelde wel op eigen terrein, maar was zeker nog niet de onbetwiste leider van zijn "baronie" : Charleroi leverde in 1894 immers heel wat authentieke proletarische leiders van eerste rang. Er was Jean Caeluwaert, een mijnwerker die met zijn 48 jaar eigenlijk al tot de "oude garde" in de groep mocht gerekend worden. Hij was de "grootmeester" van de spraakmakende Chevalerie du Travail van het arrondissement, een op haast maçonnieke grondslag werkend "onafhankelijk" socialistisch syndicaat. Van dezelfde leeftijd als Caeluwaert, en eveneens mijnwerker was Ferdinand Cavrot, één van de pioniers van de bekende coöperatieve Le Progrès van Jolimont. De andere belangrijke arbeidersgroepen van het arrondissement hadden ook hun leiders door de poll gehaald : zo was er Henri Léonard, een 32-jarige gewezen smidsknecht die het tot boekhouder van Le Progrès had gebracht. Na de Eerste Wereldoorlog werd hij tot burgemeester van La Hestre benoemd, een functie die hij tot 1926 cumuleerde met zijn mandaat in de Kamer. Het type van de latere "boss" dus. De "aristocratische" glasblazers, een andere belangrijke arbeidersgroep uit de streek, leverden Pierre Lambilotte, oud, 42 jaar. Na een arbeidsongeval in 1887 had hij zijn beroep moeten vaarwel zeggen, maar hij werd in 1889 opgevangen als secretaris-generaal van de Belgische tak van de "Ordre des Chevaliers du Travail". In de Kamer zou hij zich vooral met de specifieke problemen van zijn vroegere beroepsgezellen bezighouden. Een jonge jurist, Léon Furnémont (geboren in 1861) completeerde dit gezelschap : zoals Destrée en Vandervelde kwam hij uit de Brusselse progressieve studentenkringen. In 1891 was hij nog in Brussel tot liberaal gemeenteraadslid verkozen, en was zelfs vice-voorzitter van de Association Libérale geweest. Furnémont had in 1894 eieren voor zijn geld gekozen, en zich tot de BWP gericht : zoals Destrée en Vandervelde was hij ook vrijmetselaar, "vénérable" van de Brusselse "Loge des Amis philanthropes". Furnémont doceerde bovendien hedendaagse geschiedenis aan de ULB : ook hij was een nationale kandidaat van de BWP.

A. DEFUISSEAUX

Mons leverde zes verkozenen, onder meer de gebroeders Alfred en Léon Defuisseaux. De 51-jarige Alfred was één van de helden van de dag. Als jurist had hij naam verworven in het verdedigen van verongelukte mijnwerkers bij schadeclaims tegenover hun patroons, en aldus had hij in de jurisprudentie het principe doen aanvaarden dat de patroon bij een arbeidsongeval schadevergoeding moest betalen tenzij hij een fout bij de arbeider kon bewijzen: voorheen was de bewijsvoering ten laste van de eisende partij. Maar Defuisseaux was vooral de man van de Volkscatechismus van 1886, die zogezegd de lont in het Waalse kruitvat had gestoken, hij was de leider van de rumoerige en dissidente Parti Socialiste Républicain geweest, en een "martelaar" voor de goede zaak, na zijn veroordeling in 1886. Een menner, maar ondanks alle sympathie voor de arbeiderszaak toch ook een "bourgeois" die zijn "companen" ontving in een salon waar drank en eten werd opgediend door huispersoneel met witte handschoenen. Zijn twee jaar oudere broer Léon was eveneens advocaat en de enige die geen nieuweling was in het parlement. Hij was in 1870 als liberaal nog verkozen geweest: in 1881 had hij zijn ontslag gegeven, na een meningsverschil met eerste minister Frère-Orban betreffende de toekenning van het algemeen stemrecht. Léon zette zich aan het schrijven van een emotioneel en nogal rommelig boek over de politieke geschiedenis van België sedert 1830, met de ontstentenis van het algemeen stemrecht als rode draad: "Les

hontes du régime censitaire" of de "Schanddaden van het cijnskiesrecht", een bestseller in rode kringen. Léon Defuisseaux werd én te Mons én te Luik (in de tweede ronde) verkozen maar opteerde uiteindelijk voor zijn thuisbasis. Hoewel Mons één van de uitgesproken proletarische kiesdistricten was, vormden verkozenen uit de "kleinburgerij" er duidelijk de meerderheid. Naast de legendarische gebroeders Defuisseaux zetelden ook Arthur Bastien, een handelaar en de onderwijzer Henri Rogier. Bastien, geboren in 1855, was echter ook schatbewaarder van het plaatselijke mijnwerkerssyndicaat, een vertrouwenspost. De 33-jarige Rogier was een oudgediende van het Brusselse stadsonderwijs. Hij vestigde zich later in Quaregnon, waar hij na de gemeenteraadsverkiezingen van 1895 dienstdoend burgemeester werd. Maar hij bleef er ondanks alles een vreemde eend in de bijt, en al vlug werd de plaatselijke afdeling verscheurd door een conflict tussen "rogeristen" en "orthodoxe" aanhangers van de BWP, een tegenstelling die slechts met de dood van Roger in 1917 zijn beslag kreeg. Le Borinage, pays de dissidences ... De mijnwerkers daar stuurden de jongere agitators Brenez en Maroille naar de Kamer (allebei geboren in 1862). Alphonse Brenez, secretaris van de plaatselijke mijnwerkers, zat op het ogenblik van zijn verkiezing in de gevangenis te Mons: in 1893 was hij door het hof van beroep van Brussel veroordeeld tot vijf jaar gevangenis wegens zijn optreden in de algemene staking van april 1893. De beschuldiging luidde "avoir pris part à une émeute à la tête d'une bande armée". Na zijn verkiezing werd op voorstel van de Kamer zijn vrijlating bevolen. "Rebel with a cause" was ook Aurèle Maroille: in de affaire van "le grand complot" was hij in 1889 reeds tot zes maanden gevangenis veroordeeld, en in 1893 volgde een nieuwe veroordeling van drie maanden. Hij was één van de eerste socialistische gemeenteraadsleden in ons land: in 1890 was hij in Frameries verkozen. Maroille was nationaal secretaris van de mijnwerkersfederatie. Het arrondissement Soignies leverde de drie verkozenen in Henegouwen. Louis Bertrand was met zijn 48 jaar een oude rot in het vak. Hij was van marmerbewerker opgeklimmen tot directeur van Le Peuple te Brussel: hij was een pionier van de Parti Socialiste brabançon, medestichter van de BSP en de BWP, én dus nationaal kandidaat, aangezien ook hij in Brussel niet kon worden verkozen. De andere kandidaten waren de 43-jarige onderwijzer Oscar Pacquay en de jongere mijnwerker Jules Mansart, geboren in 1862. Mansart was op 14-jarige leeftijd in de ban van het socialisme geraakt, en was één van de medestichters van Le Progrès te Jolimont. Ook hij was in 1893 voor het gerecht moeten verschijnen, maar werd niet veroordeeld. Opmerkelijk detail: deze rode rat was bij het leger onderofficier geweest bij de genietroepen. Ook

De socialistische Kamerfractie, 1894

Oscar Pacquay was een merkwaardige figuur : na zijn middelbare studies aan het college van Enghien had hij in Antwerpen een grauaat in de letteren behaald. Hij trok naar Frankrijk om er theologie te studeren aan het "Séminaire des Missions étrangères", en werkte later als leraar en vertaler in Engeland en Duitsland, waar hij in contact kwam met socialistische intellectuelen. In 1889 vestigde hij zich in Lessines, waar hij een werkersbond, een syndicaat van steenhouwers en een coöperatie (La Sociale) oprichtte. Hij publiceerde enkele doctrinaire geschriften.

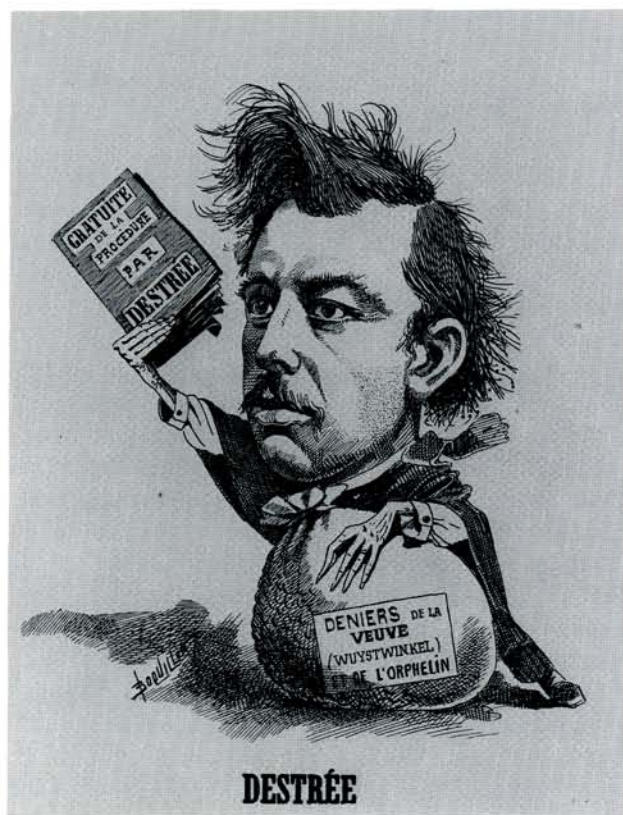
In het arrondissement Thuin behaalden de socialisten in oktober 1894 nipt geen zetel. Door het overlijden van een liberaal verkozenen twee maanden later kwam er een nieuwe verkiezing, waardoor in de eerste ronde op 13 januari 1895 de 41-jarige onderwijzer Nicolas Berloz de socialistische kamergroep ging vervoegen. Berloz was vroeger onderwijzer geweest in Seraing waar hij een coöperatie had gesticht voor hij zich in Morlanwelz ging vestigen : voor de verkiezingen had hij zich nooit erg actief met de politiek ingelaten.

Gustave Defnet was ook één van de nationale kandidaten van de BWP. Geboren in 1858, zoon van een schoenmaker, werkte hij aanvankelijk in Brussel als typograaf. Hij maakte carrière in de sterke vakbond van de drukkers, en werd uiteindelijk nationaal secretaris van de Landelijke Raad van de BWP. In 1890 werd hij in Saint-Gillis gemeenteraadslid, en drie jaar later schepen. In 1894 werd hij in Namen op een kartellijst verkozen als enig socialistisch kandidaat.

In de provincie Luik behaalde de BWP tien verkozenen in de industriële arrondissementen Verviers en Luik. Verviers, centrum van de wolnijverheid, zond drie "drapiers" of wevers naar het parlement. Jean Davister, geboren in 1858, was op dertigjarige leeftijd lid geworden van de Vervierse weversvakbond, en stichtte in Dison een werkersbond en de coöperatie La Fraternité. De 41-jarige Adolphe Gierkens begon op tienjarige leeftijd in de "draperie" te werken, en was al op jeugdige leeftijd lid van de Internationale. In 1885 werd hij verkozen in de Werkrechtersraad. Gierkens organiseerde in 1889 in Verviers een herdenking van het eeuwfeest van de Franse revolutie. Een derde wever, Jean Malempré, geboren in 1859, was in 1887 in Ensival gemeenteraadslid geworden : hij had de BWP in de streek van Franchimont uit de grond gestampt. Verviers was dan wel een industrieel centrum, het omringende land van Herve daarentegen was een landbouwgebied. De vierde verkozenen in het arrondissement was dan ook één van de weinige landbouwers die ooit voor de socialisten in het parlement hebben gezeteld. De 37-jarige boer en herbergier te Dolhain, Joseph Niezette, was de oprichter-beheerder van een landbouwkredietbank in Goélimbourg. In het parlement werd hij dan ook door de

BWP voorgesteld als de landbouwspecialist die het eenzame gevecht tegen de sterke "groupe agricole" in de katholieke partij moest aangaan.

Het arrondissement Luik leverde ook twee nationale kandidaten. Hector Denis, geboren in 1842, was samen met Léon Defuisseaux zowat de deken van de socialistische parlementaire fractie. In 1865 behaalde hij het diploma rechten aan de Brusselse universiteit, drie jaar later promoveerde hij tot doctor in de natuurwetenschappen. Actief in de internationale studentenbeweging, werd hij aanhanger van het positivisme van Auguste Comte en de mutuëllistische theorieën van de Franse socialist Proudhon. Denis was medewerker aan het in Brussel uitgegeven Franse emigrantenblad *La Rive Gauche* en verdedigde, als redacteur van het door liberalen gestichte *La Liberté*, de Commune van Parijs. In 1878 werd hij professor aan de ULB, waar hij onder meer politieke economie zou doceren. Hij was een gedreven beoefenaar van de statistiek en publiceerde onder meer een "Atlas économique de la Belgique". In 1892 werd hij rector van de Brusselse universiteit doch nam ontslag uit protest tegen het afschaffen van de cursus van de anarchistische geleerde Elisée Reclus. Hector Denis was één van de grote intellectuele autoriteiten in de BWP, waar hij zich overigens al eens afwijkende meningen mocht permitteren. Op voorstel van de Luikse federatie van de BWP was de Gentenaar Anseele (geboren in 1856) als nationale kandidaat aangeduid. Anseele was dan al een rijzende ster, als "martelaar" van 1886, en beheerder van het "model Vooruit". Anseele, die zich graag als arbeider (letterzetter) voordeed, was van origine een bediende. Niet alleen politieke motieven speelden bij de Luikenaars een rol : enkele tijd na de verkiezingen kwam de Luikse coöperatie bij Vooruit aankloppen voor een niet onaardige lening, en dat kon men naar het zeggen van Anseele "wegens het plezier dat ze ons gedaan hebben met de verkiezing" toch niet weigeren. De verkiezing van een Vlaming te Luik, die bovendien door het spel van de lijstvormingslogica lijsttrekker was (de kandidaten werden alfabetisch gerangschikt), was een opmerkelijk feit : wallinganten organiseerden relletjes tijdens zijn meetings, waarop zijn aanhangers antwoordden met "vive noz' député flamin" ... Al even merkwaardig was het feit dat hij bij de ballotage de oude liberale voorman Frère-Orban versloeg, die overigens zijn nederlaag niet lang zou overleven. Anseele, die tevens in Gent en Antwerpen de lijst aanvoerde, vergat zijn Waalse achterban niet : zijn eerste optreden in de Kamer was een voorstel om de redevoeringen van de flamingante volksvertegenwoordigers simultaan te vertalen, met als argument dat de Waalse "arbeiders"parlementairen "nederlandsonkundig" waren (sommigen onder hen spraken eerder hun plaatselijke patois dan "la langue de Molière").

Het omgekeerde vond Anseele blijkbaar niet nodig, aangezien de Vlaamse verkozenen haast allemaal tot de intellectuele elite behoorden, en het Frans machtig waren. Uit Luik zelf kwam Célestin Demblon (geboren in 1859). Demblon was tot 1883 werkzaam als onderwijzer maar werd toen gerevoceerd omdat hij openlijk kritiek had geleverd op een dotatie die de Kamer had gestemd voor het huwelijk van prinses Stéphanie. Demblon, een niet onbegenadigd schrijver werd later belast met een cursus geschiedenis van de Franse letterkunde aan de Université Nouvelle van Brussel. Demblon werd wel in de eerste ronde verkozen : in de Kamer ontpopte hij zich als een echte volkstribuun, wat één van zijn biografen trouwens ook gebruikte als epitheton ornans voor een werk over deze Waalse socialist. Demblon was ook de stichter van de coöperatie La Populaire in Luik. Luik zond voorts nog drie arbeiders-militanten naar de Kamer. De 31-jarige Jean-Baptiste Schinler was voordien steenbewerker : hij had in Sprimont een coöperatie gesticht alsook een produktieassociatie van steenbewerkers. Ook hij was wegens zijn syndicale activiteiten reeds in aanvaring gekomen met het gerecht. De mijnwerkers van het Luikse bekken verkozen Paul Smeets en Joseph Wettinck. Wettinck, geboren in 1852, was de pionier van Les Artisans Réunis in Jemeppe-sur-Meuse. De 37-jarige Paul Smeets, mijnwerker en beheerder van L'Emulation Proletarienne te Seraing, was aanvankelijk niet verkozen, maar aangezien Léon Defuisseaux opteerde voor Mons, kwam hij

toch in de Kamer. In 1895 werd hij schepen van Seraing. Een opmerkelijk gezelschap dus. Al met al was het een zeer proletarische groep, tenminste als men rekening houdt met de oorspronkelijke groep, want velen hadden reeds enkele jaren carrière in de beweging achter de rug, als coöperatief beheerder of syndicaal secretaris. Zestien van de achtentwintig verkozenen waren van origine arbeider : de mijnwerkers vormden met zeven leden de sterkste groep, gevolgd door de wevers (3) en de typografen (2, als men Anseele onder hen rekent), en voorts een smidsknecht, een glasblazer, een marmerbewerker en een steenbewerker. Landbouw en handel waren door telkens één verkozenen vertegenwoordigd, maar toch telt men onder de 28 verkozenen 10 intellectuelen : 4 leerkrachten en 6 juristen, die kwalitatief een groot gewicht in de schaal gingen werpen. Maar vooral de intrede van een sterke groep arbeiders was een novum in een parlement waarvan de leden hoofdzakelijk nog uit de "betere" kringen werden gerekruteerd. Opmerkelijk is ook de relatieve jeugdigheid van de socialistische fractie : slechts 3 verkozenen waren ouder dan 50 (de oudste was 53), Vanderfelde was met zijn 28 jaar het jongste kamerlid. 6 verkozenen waren tussen de 40 en de 50 jaar oud, maar twee derde (18) waren tussen de 30 en de 40 jaar. Anders gezegd, de generatie geboren tussen 1850 en 1860 maakte meer dan de helft van het peloton uit : dit was onmiskenbaar de generatie van stichters van de BSP en de BWP, op dat ogenblik twintigers of dertigers. Ook dat was een "nieuw" feit vergeleken met de gemiddelde leeftijd in de Kamer. Onmiskenbaar zou deze groep nog voor lang de politiek in de BWP bepalen, maar toen in 1919 het algemeen stemrecht werd ingevoerd was toch al de helft van de groep overleden. 8 overleden in de jaren dertig, de 2 "laatsten" stierven tijdens de Tweede Wereldoorlog. De meesten zouden trouwens hun parlementair mandaat een leven lang uitoefenen : de trend van oligarchisering in de politiek zette reeds vroeg door. 12 beëindigden hun mandaat voor de Eerste Wereldoorlog, 11 in de jaren twintig, en 5 in de jaren dertig. De gemiddelde duur van het parlementair mandaat van deze groep was niet minder dan 22 jaar.

Onder de eerste groep socialistische parlementairen oefenden meer dan de helft de job van coöperatief beheerder uit : de "coöperatieve lobby" was dus sterk vertegenwoordigd, waarbij men er wel mee rekening moet houden dat de syndicale beweging slechts rond de eeuwwisseling goed uit de startblokken kwam en dus nieuw bloed kon leveren. Het type volksvertegenwoordiger/burgemeesterschepen vinden we ook reeds vroeg terug : 4 parlementairen van 1894 werden later burgemeester van hun gemeente, 8 cumuleerden hun parlementair mandaat met een schepenzetel. (G.V.)